

Mária Terézia 1767-ben bocsátotta ki úrbérrendeletét, amelyben a jobbágyság birtokviszonyait, úrbéri terheit kívánta rendezni. A rendelet nyomán 1768-ban végeztek vizsgálatot Pest-Pilis-Solt vármegyében. A kérdezőbiztosok kilenc kérdőpontban tájékozódtak a földesúr-jobbágy közötti viszonyokról. Kilenc úrbéri kérdőpontot állítottak össze, és az azokra adott feleletekből tisztázódtak a helységek lakosainak a földesúrral való viszonyuk, a természeti adottságokból fakadó haszonvételük, károsodásuk, a határhasználat módja, adózási kötelezettségük. Ez alapján 1768-1772 között készítették el az úrbéri összeírást, amelyben az egyes jobbágy helységek földesurasága alá tartozó jobbágyságokat, házas és házatlan zselléreket írták össze.

Az összeírás sülyi vonatkozásairól háromrészes cikksorozatban írok. Az első részben az összeírás általános tapasztalatait taglalom, a másodikban pedig a konkrét kérdéseket-válaszokat adom közre, végül az urbáriális táblát közlöm. (Az írás megtalálható a nemrég elkészült, *Tápiósüly története a török időktől 1945-ig* című szakdolgozatom 3.2. fejezetében.)

A törvény szerint egy egész telkes jobbágnak 2 pozsonyi mérő (1 1200 négyszögöles hold) belsőség, házas telek járt, amelynek telki járulékföldként (appertinencia) 24 hold szántó, 8 embervágó vagy kaszás (hold) rétet osztottak az első minőségi osztályba sorolt helységekben. Tekintettel arra, hogy a házastelek és a hozzá tartozó föld nagysága meghaladhatta, vagy kevesebb lehetett az előírt mennyiségnél, pótlékföldek kiosztására került sor.

A belsőség és a szántó területe állandó volt, míg a rété változott. A III. osztályban 2 pozsonyi mérő (1 hold) belsőséget, 28 hold szántót, 8, 12 hold kaszás rétet mértek ki egy-egy egész telkes jobbágnak, illetve a résztelkeseknek annak arányában. [\[1\]](#)

Az összeírás demográfiai, a társadalmi, gazdasági viszonyok tekintetében alapvető forrásmunka, a vármegye birtokos nemessége, jobbágysága dokumentálódik általa. [2] Igen fontos a névanyag, amely nem csupán a nemzetiségi viszonyokat tárja fel, hanem a migrációra is szolgáltat adatokat, ismereteket.

A válaszok fontos kortörténeti leírások, hűen mutatják be a kor Tápiósülyének társadalmi-gazdasági, valamint település-néprajzi viszonyait.

Tápiósülyben a III. osztályba sorolták a földeket. [3] Összesen 67 jobbágyot írtak össze. Ebből féltelkes jobbágy 42, negyedtelkes 25. A falunak összesen 27 ¼ jobbágytelek jutott.

[4]

Az elpusztult helységek újraneépítése sok idegen ajkú népet vonzott a vármegye területére. Legnagyobb tömegben az északi szlávok (tótok) érkeztek Nógrádból, Hontból a Duna-Tisza köze északi részére. [5]

Történeti előzmények

A török hódoltsággal alapvetően megváltozott a település helyzete. A Duna-Tisza közének északi része teljes egészében török fennhatóság alá tartozott. A lakosság (a nagyobb városok kivételével) igen bizonytalan körülmények között élt, a portyázó török csapatok gyakran menekülésre kényszerítették az itt élőket.

A törökök kiűzését követően még nem köszöntött be a béke kora. Az 1700-as években a Rákóczi-szabadságharc csapatmozgásai és a rácok pusztítása újabb megpróbáltatások elé állították a sülyieket.

Az 1710-es években végre kezdetét vehette a békés fejlődés, amit a kampányszerű telepítési akciók is bizonyítanak.

A XVII. század végén, 1690/91-ben a portaíráások szerint Tápiósülyben ¼, 1695-ben 2 portát írtak össze. Novák László Ferenc a pusztítások utáni újraneépésedést 1710 és 1720 közé datálja. [6]

A jobbágyság földhasználata

Az egyes helységek határát talajminőség szerint osztályozták, és annak alapján határozták meg a jobbágytelkek nagyságát. Mivel Tápiósülyt a III. klasszisba sorolták, az egytelkes jobbágyoknak 28 hold szántóföld jutott. A jobbágytelek alapját képező belső fundust egységesen 2 pozsonyi mérőben, azaz 1 holdban állapították meg.

Tápiósülyben nem jellemző a társadalmi olló szétnyílása, mivel a legtöbb jobbágy sessiója $\frac{1}{2}$, illetve $\frac{1}{4}$ volt. Az 1769-ben összeírt jobbágyság száma 67, a házas zselléreké 10, háznélküli zsellért egyet sem írtak össze. Jobbágytelek hiányáról, a házas és házatlan zsellérek, és az azoknak minősülő kézműiparosok, kereskedők túlsúlyáról Tápiósülyben nem beszélhetünk.

Az úrbérrendezés során tehát a faluban kialakultak a jobbágyi gazdaságok stabil keretei, másrészt pedig a földesúri majorsági birtok elhatárolódása következett be.

A határhasználat lehetőségeit, illetve a határ műveléságazati megoszlását a természeti táj döntően meghatározta. Tápiósülyben a jelentős mennyiségű szántó mellett a rét- és legelőgazdálkodás is hangsúlyos. Legeltetésre pusztát is béreltek. A bérelt pusztán mindenki vagyoni helyzetének megfelelően művelhetett földet. 1728-ban még nincs Sülynek bérelt pusztája, 1768-ban már Szent István pusztát [\[7\]](#) említik a források. [\[8\]](#)

Az 1700-as évek végéig a belső határon a községben is a kétnyomásos földművelési rendszer volt érvényben. [\[9\]](#) Valószínűsíthető, hogy ez a rendszer csak ideális helyzetben alakult ki. Általánosságban ugart nem nagyon hagytak, a tavaszi és az őszi vetés váltogatásával, ugar földet nem hagyva „intenzíven” művelték a földet.

A háromnyomásos földművelés az úrbérrendezés után alakult ki. A szabályozott jobbágytelkek földjárandóságait mérnökileg kimért, három nyomás szerint tagolt dűlőkben osztották ki. A különböző nagyságú dűlőkből álló kalkatúrákban őszi (búza, árpa) és tavaszi (búza, tönkoly, zab) gabonaféléseket vetettek.

[1] NOVÁK 2005. 9. p.

[2] Az Urbárium kibocsátásával az úrbéresek vagyoni állapotát, jobbágytelki viszonyait szabályozták. A jószágállomány, munkabíró képesség alapján állapították meg ki-ki telki illetőségét, ezzel a társadalmi hierarchiát. A földminőség alapján megállapított osztályzat, klasszifikáció alapján kapott a jobbágy szántót, kaszálóföldet. A földdel nem rendelkezők, házas zsellérek birtokolhattak fundust, alkalmanként szántót és rétet is. A nincstelenek, házatlan, vagy lakó zsellérek az úrbéri társadalom alsó rétegét. (NOVÁK 2006. 11. p.)

[3] Az egyes települések határát minőség alapján I-IV. osztályba sorolták.

[4] NOVÁK 2005. 40. p. 3. táblázat: jobbágytelki viszonyok 1770-ben.

[5] NOVÁK 2005. 12. p.

[6] NOVÁK 2006. 21. p.

[7] Ma Pusztaszentistván, a szomszédos Mende község része.

[8] NOVÁK 2006. 41. p.

[9] NOVÁK 2006. 45. p.